

Chvála nicoty

Christian Bobin

„Osvětli, co miluješ, aniž by ses dotkl stínů milovaného.“

Váš list leží na okraji kuchyňského stolu. Čeká. Už téměř týden očekává mou odpověď. Jako drobná inkoustová žena, cudná ve své trochu pomačkané sukni, její věty jedna složená přes druhou spočívají na kolenou. Při každém mém pohledu znovu vznese svou otázku. A stále neumím najít odpověď. Vídám ji každý den. Trávím tu v kuchyni mnoho času. Vychutnávám ticho, třepotající se v pouličním světle jako křišťál. Už týden je ono ticho mlčky narušováno vaším listem. Žádáte po mě text pro váš časopis. Text, či alespoň několik vět. Mají se dotýkat otázky: Co dává smysl vašemu životu? Když jsem si přečetl vaše přání, vybavilo se mi dětství, zkušební místnost: své příjmení napište na list nahoru vlevo. Dobře si přečtěte zadání. Můžete používat slovník. Máte čtrnáct dní na odevzdání vaší práce. Nikdy jsem neměl moc rád zkoušky. Ne že bych byl to, čemu se říká špatný žák. Když jsem uhodl, co se po mě chce, splnil jsem to. Schopnost učení jsem pojal jako velmi subtilní schopnost přinášet oběti: Je třeba druhému dát, co očekává, nikoliv co byste si přáli vy. Dát mu, v co doufá, nikoliv to, kým jste. Protože, to, več doufá, nikdy není totožné s tím, kým jste vy, je to vždycky něco odlišného. Velice brzy jsem se tedy naučil dávat něco, co nemám. S psaním to bylo právě tak. S psaním, s láskou a se vším ostatním. Zcela jistě. Proto jsem měl dobré známky z francouzštiny. V ostatních předmětech jsem se musel učit všechno zpaměti: nuda a z ní pramenící naprostá nepozornost, kterým jsem podléhal, měl totiž vystavovaly značnému nebezpečí. Nešlo než učit se slovo od slova, nezávisle na jejich smyslu, samozřejmě. Ve škole jsem se tak učil tomu podstatnému. Učil jsem se napodobovat inteligenci, napodobovat zájem, napodobovat život. Jako všichni ostatní jsem se učil lhát a růst. Kdo je dospělý? Dospělý je člověk, který lže. Lže ne v jedné či druhé věci, ale o tom, kým je. Dítě se stane dospělým, když je schopno této hluboké, zásadní lži.

S větší či menší zručností jsem tedy využíval tohoto umění jevit se někým. Dělal jsem to s jistou střídmostí. Připadalo mi nevhodné sdělovat na dvaceti řádcích, co bylo možné říci na pouhých deseti. Často stačí jediné slovo. I žádné. Ze všech těchto důvodů jsem vám zpočátku chtěl odpovědět bez okolků, telegraficky: Co dává mému životu smysl? Nic, a především ne psaní. Neboť předpokládám, že se mě ptáte kvůli nějaké knize, kterou jsem napsal. Spisovatelům je kladeno stále příliš mnoho otázek. Jako kdyby vlastnili nepřeborné vědění, jež je dnem i nocí stále k dispozici. Jako kdyby při psaní bylo výchozí vědění. Je to opačně: můžeme psát jen o tom, co nevíme. Lze psát jen proto, že se pohybujeme směrem k neznámému – a ne proto, abychom je poznali, ale abychom si je zamilovali. Květnatě o tom pojednávají filozofové a mystici. Jejich texty jsou jako bohatě vyšíváné, těžké svrchní pláště. Filozofové mne nudí. Jejich jazyk je hořký. Jejich touha je skutečně příliš netrpělivá, aby kdy mohla být vyslyšena. Mystikové mě uchvacují, když žijí z lásky a z čirého pramene, ne když uvažují. Není možné rozvažovat, když jsme zamilovaní. Jsme příliš zaujati pálením vlastního bydla. Žádnou myšlenku si nenecháváme pro sebe. Všechny je vysíláme k milované, jako holubice, jako hvězdy, jako vodní proudy. Být zamilovaní znamená být opilí. Jako člověk, kterého jsem včera potkal na ulici. Kráčel, pitím zcela otupený. Silný hlas, široká gesta, pouštěl se do rozhovoru se sebou samým. Náhle zalovil v plášti a vytáhl ven peníze a po hrstech je rozhazoval po ulici. Pak odešel, opovrhuje svým jménem. Odpoután od sebe. Oproštěn ode všeho vlastnění. Ano, tak trochu je to s námi, když se zamilujeme. Vyprázdníme naše kapsy. Ztrácíme jméno. Uchvácení odkrýváme jistotu, že nejsme ničím. Ale vzdaluji se vaší otázce. Ledaže bych přeci jen dospíval k jejímu středu: jen láska dává smysl mému životu a činí ho nesmyslným mně samotnému.

Co víc dodat: můj život mi uniká. Nedostihuji ho než sobě nepřítomen. V jasnosti myšlení, jež je zcela indiferentní vůči mým myšlenkám. V čistotě pohledu zcela indiferentního vůči mým touhám. Můj život košatě vzkvétá jen ode mne vzdálen. Když vstupuji do světa, odtrhávám se od něj. Když kontemplanuji nebe,

znovu ho nalézám. Nebe viditelné, modří a zlatem malované. Jeho nebeská světla jsou rukopisem lásky. Lásky, která nevlastní. Lásky, která není chtivá. Lásky, která po vás nechce, než abyste byli zde. Která zatímco prochází kolem, obdařuje vás věčností. Každé nebe má své odstíny, každé písmeno v rukopise má svou chvíli. Ve skutečnosti nejsou adresována mně. Pomalu je pročítám. A večer je zase vrátím zpět. Stačí vám takováto odpověď? Vystačíte si s cípkem modrého nebe? Bojím se, že se dostávám mimo vaše téma. Nerozumím zcela vaší otázce. Proč by naše dny měly mít zapotřebí nějakého smyslu? Abychom je zachránili? Ale ony to přece nepotřebují. Naše životy nejsou zmarněné, jsou od počátku ztrácené, okamžik za okamžikem nám unikají. Jedno slovo mi ve vašem listu vadí. Slovo „smysl“. Dovolte mi, abych je smazal. Pohledte, co se nyní stalo s vaší otázkou, jak dobře teď zní. Lehce a svižně: Co vám dává život? Nyní je odpověď snadná: vše. Všechno, co nejsem já sám a co mi dává světlo. Všechno, co nevím a co očekávám. Očekávání je jako prostý květ. Raší na okrajích času. Je chudičký a uzdravuje ze všech chorob. Čas očekávání je osvobozující. Působí v nás bez našeho vědomí. Žádá jen, abychom ho nechali působit, potřebnou dobu, během nocí, jichž má zapotřebí. Jistě jste si toho všiml: naše očekávání – na lásku, na jaro, na odpočinek – bývají splněna neočekávaně. Jako by to, v co jsme doufali bylo vždy nečekané. Jako by vzorec očekávání vždy obsahoval ono nepředpokládané, nedoufané. Nečekat nic, jen nečekané. Toto poznání ke mně dolehlo zdaleka. Vědění, které není věděním, ale důvěrou, šepotem, písni. Dostalo se mi ho od mého jediného učitele, kterého jsem kdy měl: stromu. Ze šelestu podvečerních stromů. Učím se jako oni přijímat každý okamžik jako chvíli možného štěstí. Hořkost deště, bláznovství slunce, vším se sytí. O nic se nestarají a především ne o smysl. Očekávají, radostně a chvějivě. Stále. Na nás je vloženo břemeno světa. Na nás záleží, zda vyhasne či bude žhnout plamenem. Závisí na seménku ticha, na pozlaceném smítku – na vroucnosti našeho očekávání. Strom vyzařuje zelen. Tvář má zalitu sluncem. To mu každý den zcela stačí. Ba je to velkolepé. Vidět, kým je. Být tím, co vidí. Ztrácet se v knihách či v lese. Příroda pohltí knihu. Tráva přeroste myšlenku. Zeleň do sebe vsákne inkoust. Projít nějakou končinou je jako načerpat lásku. Jsme proměněni tím,

čím procházíme. Krajina proudí naším nitrem. Vítr proniká do naší krve. Nebe nachází cestu k našemu srdci. Pozorujeme ptáky poletující v košaté koruně stromu. Volají na sebe a odpovídají si navzájem, stín tvoří skvrny na jejich zobácích. Malí prosebníci plní radosti, ukryti v královském plášti. Vezměme do prstů vyschlé tělo motýla, jež ulpělo na listu moruše. Umění chůze je uměním kontemplace. Zpočátku pozorujeme, co při cestě potkáváme, než se tím začneme stávat. Nejsme než prosvětleným přejitím krajiny. Jen jsme, sebou samými, mrtvým motýlem, jehož vítr proměňuje v prach. Už nebojujeme se vzduchem a jeho prázdňem, s anděly v prázdnotě. Jsme jako v příběhu, jež matka vypráví dítěti: „Když mi bylo tolik roků jako tobě, byla jsem tak maličká, že vítr mě v jednom rozhněvaném dni nadzvihl a odnesl hodně daleko, s mým červeným deštníkem, červeným jako jsou беруšky, červeným jako slovo plné lásky, lásko moje.“ Svěření větru jsme v nejlepších rukou, nevinné nicoty každodennosti. Odnášení pryč, opuštění, znova uchopování. Co dalšího? Práce: nicota. Myšlení: je ničím. Svět: je ničím. Psaní, které je prací, myšlením, světem: nicota. Zůstává láska, která nás pozdvihuje z toho všeho, aniž by nás z něčeho zachraňovala. Samota v nás vězí jako ostří hluboce vražené do těla. Nemůžeme je vyjmout, aniž bychom si způsobili okamžitou smrt. Láska samotu neruší. Vede ji k dokonalosti. Dává jí všechen prostor, aby žhnula. Láska než nic než toto žhnutí, až do bělostné světlosti plamene. Jako světlina uprostřed krve. Jako světlo uprostřed dýchání. Nic víc. A přesto se mi zdá, že celý život by se stal lehčím, kdyby se přiklonil k této nicotě. Lehkým, snadným: láska neodsouvá do stínu, co miluje. Nezastiňuje, protože se nesnaží chopit. Dotýká se, aniž by se zmocňovala. Dovoluje odcházet a přicházet zpět. Dívá se, jak krok za krokem se druhý vzdaluje, tak tiše, že neslyšíme vyhasínat zvuk jeho kroků v dálce: oslava nepatrného, chvála slabého. Láska přichází, láska odchází. Podle svého, nikdy ne podle našeho rytmu. Aby přišla, žádá si celé nebe, celou zemi, celý jazyk. Nesnesla by omezení na jeden určitý smysl. Neuměla by se spokojit se štěstím. Láska je svoboda. Svoboda a štěstí nejdou dohromady. Svoboda se nechává ráda doprovázet radostí. Radost je jako světelné schodiště našeho srdce. Vede vysoko nad nás, vysoko nad sebe samu: tam, kde nelze uchopit než neuchopitelné. Ano,

už dávno tu není odpověď, jen zpěv. Ale copak se lze ptáků ptát na důvod jejich zpěvu?

Co víc dodat: můj život mi uniká. Nedostihuji ho než sobě nepřítomen. V jasnosti myšlení, jež je zcela indiferentní vůči mým myšlenkám. V čistotě pohledu zcela indiferentního vůči mým touhám. Můj život košatě vzkvétá jen ode mne vzdálen. Když vstupuji do světa, odtrhávám se od něj. Když kontempluji nebe, znovu ho nalézám. Nebe viditelné, modří a zlatem malované. Jeho nebeská světla jsou rukopisem lásky. Lásky, která nevlastní. Lásky, která není chtivá. Lásky, která po vás nechce, než abyste byli zde. Která zatímco prochází kolem, obdařuje vás věčností. Každé nebe má své odstíny, každé písmeno v rukopise má svou chvíli. Ve skutečnosti nejsou adresována mně. Pomalu je pročítám. A večer je zase vrátím zpět. Stačí vám takováto odpověď? Vystačíte si s cípkem modrého nebe? Bojím se, že se dostávám mimo vaše téma. Nerozumím zcela vaší otázce. Proč by naše dny měly mít zapotřebí nějakého smyslu? Abychom je zachránili? Ale ony to přece nepotřebují. Naše životy nejsou zmarněné, jsou od počátku ztrácené, okamžik za okamžikem nám unikají. Jedno slovo mi ve vašem listu vadí. Slovo „smysl“. Dovolte mi, abych je smazal. Pohledte, co se nyní stalo s vaší otázkou, jak dobře teď zní. Lehce a svižně: Co vám dává život? Nyní je odpověď snadná: vše. Všechno, co nejsem já sám a co mi dává světlo.

Všechno, co nevím a co očekávám. Očekávání je jako prostý květ. Raší na okrajích času. Je chudičký a uzdravuje ze všech chorob. Čas očekávání je osvobozující. Působí v nás bez našeho vědomí. Žádá jen, abychom ho nechali působit, potřebnou dobu, během nocí, jichž má zapotřebí. Jistě jste si toho všiml: naše očekávání – na lásku, na jaro, na odpočinek – bývají splněna neočekávaně. Jako by to, v co jsme doufali bylo vždy nečekané. Jako by vzorec očekávání vždy obsahoval ono nepředpokládané, nedoufané. Nečekat nic, jen nečekané. Toto poznání ke mně dolehlo zdaleka. Vědění, které není věděním, ale důvěrou, šepotem, písni. Dostalo se mi ho od mého jediného učitele, kterého jsem kdy měl: stromu. Ze šelestu podvečerních stromů. Učím se jako oni přijímat každý okamžik jako chvíli možného štěstí. Hořkost deště, bláznovství slunce, vším se

syť. O nic se nestarají a především ne o smysl. Očekávají, radostně a chvějivě. Stále. Na nás je vloženo břemeno světa. Na nás záleží, zda vyhasne či bude žhnout plamenem. Závisí na seménku ticha, na pozlaceném smítku – na vroucnosti našeho očekávání. Strom vyzařuje zeleň. Tvář má zalitu sluncem. To mu každý den zcela stačí. Ba je to velkolepé. Vidět, kým je. Být tím, co vidí. Ztrácet se v knihách či v lese. Příroda pohltí knihu. Tráva přeroste myšlenku. Zeleň do sebe vsákne inkoust. Projít nějakou končinou je jako načerpat lásku. Jsme proměněni tím, čím procházíme. Krajina proudí naším nitrem. Vítr proniká do naší krve. Nebe nachází cestu k našemu srdci. Pozorujeme ptáky poletující v košaté koruně stromu. Volají na sebe a odpovídají si navzájem, stín tvoří skvrny na jejich zobácích. Malí prosebníci plní radosti, ukryti v královském plášti. Vezměme do prstů vyschlé tělo motýla, jež ulpělo na listu moruše. Umění chůze je uměním kontemplace. Zpočátku pozorujeme, co při cestě potkáváme, než se tím začneme stávat. Nejsme než prosvětleným přejitím krajiny. Jen jsme, sebou samými, mrtvým motýlem, jehož vítr proměňuje v prach. Už nebojujeme se vzduchem a jeho prázdňem, s anděly v prázdnotě. Jsme jako v příběhu, jež matka vypráví dítěti: „Když mi bylo tolik roků jako tobě, byla jsem tak maličká, že vítr mě v jednom rozhněvaném dni nadzvil a odnesl hodně daleko, s mým červeným deštníkem, červeným jako jsou беруšky, červeným jako slovo plné lásky, lásko moje.“ Svěření větru jsme v nejlepších rukou, nevinné nicoty každodennosti. Odnášeni pryč, opuštěni, znova uchopováni. Co dalšího? Práce: nicota. Myšlení: je ničím. Svět: je ničím. Psaní, které je prací, myšlením, světem: nicota. Zůstává láska, která nás pozdvihuje z toho všeho, aniž by nás z něčeho zachraňovala. Samota v nás vězí jako ostrží hluboce vražené do těla. Nemůžeme je vyjmout, aniž bychom si způsobili okamžitou smrt. Láska samotu neruší. Vede ji k dokonalosti. Dává jí všechen prostor, aby žhnula. Láska než nic než toto žhnutí, až do bělostné světlosti plamene. Jako světlina uprostřed krve. Jako světlo uprostřed dýchání. Nic víc. A přesto se mi zdá, že celý život by se stal lehčím, kdyby se přiklonil k této nicotě. Lehkým, snadným: láska neodsouvá do stínu, co miluje. Nezastiňuje, protože se nesnaží chopit. Dotýká se, aniž by se zmocňovala. Dovoluje odcházet a přicházet zpět. Dívá se, jak krok za krokem se

druhý vzdaluje, tak tiše, že neslyšíme vyhasínat zvuk jeho kroků v dálce: oslava nepatrného, chvála slabého. Láska přichází, láska odchází. Podle svého, nikdy ne podle našeho rytmu. Aby přišla, žádá si celé nebe, celou zemi, celý jazyk. Nesnesla by omezení na jeden určitý smysl. Neuměla by se spokojit se štěstím. Láska je svoboda. Svoboda a štěstí nejdou dohromady. Svoboda se nechává ráda doprovázet radostí. Radost je jako světelné schodiště našeho srdce. Vede vysoko nad nás, vysoko nad sebe samu: tam, kde nelze uchopit než neuchopitelné. Ano, už dávno tu není odpověď, jen zpěv. Ale copak se lze ptáků ptát na důvod jejich zpěvu?

Text *Éloge du rien* francouzského básníka a spisovatele Christiana Bobina s přihlédnutím k italské edici v nakladatelství Servitium (Troina 2005), přeložila Denisa Červenková.